

'सामानो मन्त्रः समितिः सामानी'

UNIVERSITY OF NORTH BENGAL
B.A. Honours 5th Semester Examination, 2022

DSE-P2-SANSKRIT (502)

Time Allotted: 2 Hours

Full Marks: 60

The figures in the margin indicate full marks.

**The question paper contains DSE-502A and DSE-502B.
Candidates are required to answer any *one* from the two papers and
they should mention it clearly on the Answer Book.**

DSE-502A

विभाग-क

1. एकस्य उत्तरं देयम् – 12×1 = 12
(क) संस्कृत-धर्मशास्त्रेषु प्रतिफलितं धर्मविषयमाधारीकृत्य प्रबन्धमेकं लिखत ।
(ख) भारतीयधर्मशास्त्रानुसारेण ब्राह्मणानां कर्तव्यम् आलोचयत ।
2. एकस्य संक्षिप्ता टिप्पणी कार्या – 6×1 = 6
जातकर्म; ब्रह्मचर्यः ।
3. षण्णां प्रश्नानां उत्तरं देयम् – 1×6 = 6
(क) याज्ञवल्क्यसंहितायाम् कति अध्यायाः सन्ति ?
(ख) भारतीयधर्मशास्त्रेषु कति संस्कारः ?
(ग) दायभागस्य रचयिता कः ?
(घ) प्रकृतिजाताः गुणाः कति ?
(ङ) भारतीयधर्मशास्त्रस्य उत्सः कः ?
(च) मिताक्षरा का ?
(छ) कुल्लुकभट्टकृतायाः मनुसंहिताटीकायाः नाम किम् ?
(ज) भारतीयधर्मशास्त्रेषु प्रमाणम् कतिविधम् ?

विभाग-ख

4. प्रश्नमेकं समाधेयम् – 12×1 = 12
(क) मनुसंहितानुसारेण संस्कारः आलोच्यताम् ।
(ख) भारतीयधर्मशास्त्रे प्रतिफलिते व्यसनविषये प्रबन्धमेकं लिखत ।
5. द्वयोः टिप्पणी कार्या – 3×2 = 6
अर्थः, गोधा, प्राजापत्यविवाहः ।

विभाग-ग

6. प्रश्नमेकं समाधेयम् – 12×1 = 12
(क) संस्कृतधर्मशास्त्रानुसारं स्वधर्मं सविशदमालोचयत।
(ख) भारतीयधर्मशास्त्रानुसारं सदाचारं सविशदमालोचयत।
7. द्वयोः टिप्पणी कार्या – 3×2 = 6
सदाचारः, सन्यासधर्मः, स्वाध्यायः।

अथवा

DSE-502B

विभाग-क

1. कस्यचित् एकस्य उत्तरं प्रदेयम् – 12×1 = 12
(क) मम्मटमनुसृत्य काव्यकारणानि निरूपयत।
(ख) 'भारती कवेर्जयति' – इत्युक्तेः याथार्थ्यं सविशदम् आलोचयत।
2. व्यख्या कार्या (द्वयोः) – 6×2 = 12
(क) "शब्दचित्रं वाच्यचित्रमव्यङ्ग्यं त्वं वरं स्मृतम्।"
(ख) "अनलंकृती पुनः क्वापि"
(ग) "काव्यं यशसेऽर्थकृते व्यवहारविदे शिवेतरक्षतये।
सद्यः परनिर्वृतये कान्तासम्मिततयोपदेशयुजे॥"
3. संक्षिप्तोत्तरं प्रदेयम् (द्वयोः) – 3×2 = 6
(क) काव्यप्रकाशस्य प्रथमोल्लासस्य नाम किम् ? मङ्गलाचरणे मम्मटाचार्येण कस्याः स्तुतिः कृता ?
(ख) मम्मटसम्मतं ध्वनिकाव्यस्य लक्षणं लिखत।
(ग) मम्मटमते का शक्तिः ?

विभाग-ख

4. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु कस्यचित् एकस्य उत्तरं देयम् – 12×1 = 12
(क) संस्कृतालंकारशास्त्रे रुद्रटाचार्यस्य अवदानं पर्यालोचयत।
(ख) संस्कृतालंकारशास्त्रे विश्वनाथस्यावदानं निरूप्यताम्।
5. टिका कार्या (द्वयोः) – 6×2 = 12
वामनः, दण्डी, काव्यमीमांसा, जगन्नाथः।
6. संक्षिप्तोत्तरं प्रदेयम् (द्वयोः) – 3×2 = 6
(क) भामहप्रोक्तं काव्यलक्षणं किम् ? भामहरचितस्य अलंकारग्रन्थस्य नाम किम् ?
(ख) अलंकारशास्त्रस्य आलोच्यविषयः कः ?
(ग) संस्कृतालंकारशास्त्रस्य प्राचीनतमो ग्रन्थः कः ? ग्रन्थस्य रचयिता कः ?

—x—

'सामानो मन्त्रः सगितिः सामानी'

UNIVERSITY OF NORTH BENGAL

B.A. Honours 5th Semester Examination, 2022

DSE-P1-SANSKRIT (501)

Time Allotted: 2 Hours

Full Marks: 60

The figures in the margin indicate full marks.

**The question paper contains DSE-501A and DSE-501B.
Candidates are required to answer any *one* from the two Papers and they should
mention it clearly on the Answer Book.**

DSE-501A

विभाग-क

1. एकं विस्तारेण व्याख्यात – 12×1 = 12
(क) योगदर्शनस्य साधनपादमवलम्ब्य पञ्चक्लेशान् व्याख्यात ।
(ख) विभूतिपादमवलम्ब्य समाधिः व्याख्येयः ।
2. संक्षेपेण द्वयोः व्याख्या कार्या – 6×2 = 12
(क) प्रकाशक्रियास्थितिशीलं भूतेन्द्रियात्मकं भोगापवर्गार्थं दृश्यम् ।
(ख) अहिंसा सत्यास्तेय ब्रह्मचर्यापरिग्रहा यमाः ।
(ग) अपरिग्रहस्थैर्ये जन्मकथन्तासंबोधः ।
3. द्वौ व्याख्येयौ – 3×2 = 6
(i) ध्यानम्, (ii) क्रियायोगः, (iii) प्रत्याहारः ।

विभाग-ख

4. प्रबन्धमेकं रचयत । 12×1 = 12
(क) श्रीमद्भगवद्गीतायाः चतुर्थाध्यायमवलम्ब्य अवतारतत्त्वं वर्णयत ।
(ख) श्रीमद्भगवद्गीतायाः ज्ञानयोगमाश्रित्य ज्ञानप्रशंसा वर्णनीया ।
5. एकं व्याख्यात । 6×1 = 6
(क) वीतरागभयक्रोधा मन्मया मामुपाश्रिताः ।
वहवो ज्ञानतपसा पूता मद्भावमागताः ॥
(ख) चातुर्वर्ण्यं मया सृष्टं गुणकर्मविभागशः ।
तस्य कर्तारमपि मां विद्ध्यकर्तारमव्ययम् ॥
6. संक्षेपेण द्वयोः टिप्पणी कार्या । 3×2 = 6
(i) ब्रह्मकर्म, (ii) परन्तप, (iii) संयतेन्द्रियः ।

7. षण्णामुत्तरं प्रदेयम्।
 (क) 'विवस्वान्' शब्दस्य कोऽर्थः ?
 (ख) परम्पराप्राप्तः योगः कथं नष्टः ?
 (ग) भगवान् अर्जुनमेव किमर्थं योगं प्रोक्तवान् ?
 (घ) अर्जुनः भगवन्तमुद्दिश्य कानि नामानि प्रोक्तवान् ?
 (ङ) ये खलु भगवन्तमाश्रयन्ति तेषां का गतिः ?
 (च) मानुषे लोके सिद्धिः कथं भवति ?
 (छ) कः खलु कर्मणि प्रवृत्तोऽपि न किञ्चित्करोति ?
 (ज) भगवदोक्तदिशा इह पवित्रं किम् ?

1×6 = 6

DSE-501B

विभाग-क

1. कस्यचिदेकस्य उत्तरं प्रदेयम् -
 (क) न्यायमतानुसारेण कार्य-कारणतत्त्वं सविशदमालोचयत।
 (ख) अद्वैतवेदान्तसम्मतं जीवस्वरूपं विस्तरेण आलोचयत।
 12×1 = 12
2. द्वयोः टिप्पणी कार्या -
 प्रकृतिः; अभावः; अर्थापत्तिप्रमाणम्।
 6×2 = 12
3. द्वयोः संक्षिप्तोत्तरं प्रदेयम् -
 (क) वैशेषिकदर्शनसम्प्रदायस्य प्रवक्ता कः ? अस्मिन् सम्प्रदाये कति पदार्थाः स्वीकृताः ? के च ते ?
 3×2 = 6
 (ख) सांख्यकारिका कस्य रचना ? ग्रन्थस्यास्य सर्वाधिकजनप्रिया टीका का ? कः च तस्य टीकाकारः ?
 (ग) मीमांसादर्शनस्य अपरं नाम किम् ? अस्य दर्शनस्य प्रवक्ता कः ?

विभाग-ख

4. कस्यचिदेकस्य उत्तरं देयम् -
 (क) सम्प्रदायविभागपुरःसरं सविशदं बौद्धदर्शनम् आलोचयत।
 12×1 = 12
 (ख) जैनसम्प्रदायस्य मूलतत्त्वानि विस्तरेण आलोचयत।
5. द्वयोः टिप्पणी कार्या -
 आर्यसत्यानि; स्याद्वादः; देहात्मवादः।
 6×2 = 12
6. द्वयोः प्रश्नयोः संक्षिप्तोत्तरं देयम् -
 3×2 = 6
 (क) त्रिपिटकः कः ? कस्य सम्प्रदायस्य ग्रन्थमिदम् ?
 (ख) कः नाम सप्तभङ्गीनयः ? कस्य सम्प्रदायस्य तत्त्वमिदम् ?
 (ग) कस्मिन् नास्तिकसम्प्रदाये ईश्वरः स्वीकृतः ? तेषां मते कः ईश्वरः ?

—x—

'समानो मन्त्रः समितिः समानी'

UNIVERSITY OF NORTH BENGAL
B.A. Honours 5th Semester Examination, 2022

CC12-SANSKRIT (512)

Time Allotted: 2 Hours

Full Marks: 60

The figures in the margin indicate full marks

UNIT-I

1. त्रयाणां व्याख्या कार्या – 4×3 = 12
 - (क) रूपरहितस्पर्शवान् वायुः ।
 - (ख) शब्दगुणकमाकाशम् ।
 - (ग) सुखाद्युपलब्धिसाधनमिन्द्रियं मनः ।
 - (घ) नित्यद्रव्यवृत्तयो व्यावर्तका विशेषाः ।
 - (ङ) सन्दिग्धसाध्यवान् पक्षः ।

2. एकस्य प्रश्नस्य उत्तरं देयम् – 6×1 = 6
 - (क) प्रतिपदव्यावृत्तिपूर्वकं सामान्यलक्षणम् आलोच्य तद्भेदानालोचयत ।
 - (ख) प्रतिपदव्यावृत्तिपूर्वकं करणलक्षणं तर्कसंग्रहानुसारम् आलोचयत ।

3. सलक्षणं वैधतां निरूपयत (द्वयोः) – 3×2 = 6
 - (क) शब्दोऽनित्यः कार्यत्वात् घटवत् ।
 - (ख) हृदो वह्निमान् धूमात् ।
 - (ग) पर्वतो धूमवान् बहे ।
 - (घ) सर्वमनित्यं प्रमेयत्वात् ।

4. षण्णां संक्षिप्तमुत्तरं देयम् – 1×6 = 6
 - (क) तर्कसंग्रहस्य अन्नभट्टकृतायाः टीकायाः नाम किम् ?
 - (ख) लक्षणस्य कति दोषाः अन्नभट्टेन स्वीकृता ? के च ते ?
 - (ग) तर्कसंग्रहानुसारं समवायस्य किं लक्षणम् ?
 - (घ) शब्दप्रत्यक्ष्ये कः सन्निकर्षः ?

- (ड) तर्कसंग्रहानुसार विशेषः कतिविधः ?
(च) का नाम व्याप्तिः ?
(छ) तर्कसंग्रहानुसारं को नाम ईश्वरः ?
(ज) कति हेत्वाभासाः अन्नंभट्टेन स्वीकृताः ? नामानि लेखनीयानि ।

UNIT-II

5. एकस्योत्तरं देयम् – 12×1 = 12
(क) सप्तभङ्गिनयः केषां मतवादः ? तेषां मतानुसारं सप्तभङ्गिनयः आलोचनीयः ।
(ख) सांख्यदर्शनानुसारं सत्कार्यवादः सविस्तरमालोचनीयः ।
6. द्वयोः संक्षिप्ता टीका कार्या – 6×2 = 12
अध्यासः; देहात्मवादः; अष्टाङ्गिकमार्गः ।
7. संक्षिप्तमुत्तरं देयम् (द्वयोः)– 3×2 = 6
(क) भारतीयदर्शनसंप्रदायेषु के आस्तिकाः के च नास्तिकाः ? आस्तिक-नास्तिकभेदे को हेतुः ?
(ख) न्यायसंमतं कारणलक्षणं किम् ? तस्य कति भेदाः ? नामानि लेखनीयानि ।
(ग) मीमांसादर्शनस्य मुख्यसंप्रदायाः कति ? तेषां प्रवक्तारः के ?

—x—

‘समानो गन्त्रः समितिः समानी’

UNIVERSITY OF NORTH BENGAL
B.A. Honours 5th Semester Examination, 2022

CC11-SANSKRIT (511)

Time Allotted: 2 Hours

Full Marks: 60

The figures in the margin indicate full marks.

UNIT-I

1. अग्नेः चारित्रिकं वैशिष्ट्यं प्रतिपादयत । 12×1 = 12
अथवा
हिरण्यगर्भसूक्ते प्रतिफलितं दार्शनिकं तत्त्वमालोचयत ।
2. संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च व्याख्या कार्या (एकस्य) – 6×1 = 6
(क) उप॑ त्वाग्ने॑ दि॒वेदि॒वे
दोषा॑वस्तर्धिया॑ व॒यम्
नमो॑ भर॑न्त॒ एम॑सि ॥
(ख) स॒त्यं बृ॒हद्द॒तमु॒ग्रं दी॒क्षा तपो॑
ब्रह्म॑ य॒ज्ञः पृ॒थि॒र्वी धा॑रयन्ति ।
सा ना॑ भू॒तस्य॑ भ॒व्यस्य॑ प॒त्न्युर॑
लो॒कं पृ॒थि॒वी नः॑ कृ॒णोतु॑ ।
3. अनुवादः कार्यः (एकस्य) – 3×1 = 3
(क) स॒मा॒नी व॒ आकू॑तिः
स॒मा॒ना हृ॑दयानि वः ।
स॒मा॒नम॑स्तु वो॒ मनो॑
यथा॑ वः सु॒स॒हास॑ति ॥
(ख) य आ॑त्म॒दा ब॑ल॒दा यस्य॑ वि॒श्वं
उ॒पा॑सते प्र॒शिषं॑ यस्य॑ दे॒वाः ।
यस्य॑ छा॒यामृ॑तं यस्य॑ मृ॒त्युः
कस्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ विधेम ॥

4. व्याख्या कार्या –
आधाने तृतीयेष्टौ प्रथमाज्यभागस्यानुवाक्या सूक्तगता तृतीया।
अथवा
तस्मिन् सूक्ते प्रथमाया ऋचो द्वितीयस्यां पवमानेष्टौ शिवष्टकृतो याज्यात्वेन विनियोगः।

6×1 = 6

5. संक्षिप्तमुत्तरं लेखनीयम् (त्रयाणाम्) –

(क) उषासूक्तस्य ऋषिः कः ?

1×3 = 3

(ख) "सञ्जानाना उपासते" – इति मन्त्रांशः कुत्र वर्तते ?

(ग) "कस्मै देवाय हविषा विधेम" – अत्र क – शब्देन कः सूच्यते ?

(घ) '12/1' इति कस्य सूक्तस्य संख्या ?

UNIT-II

6. शुनःशेषकथायाः सामाजिकचित्रं प्रतिपाद्यताम्।

अथवा

'मनुमत्सकथा' आलोचनीया।

12×1 = 12

7. संक्षिप्तमुत्तरं लेखनीयम् (त्रयाणाम्) –

(क) शुनःशेष-आख्यानं कस्मिन् अध्याये वर्तते ?

1×3 = 3

(ख) अजीगर्ततनयः कः आसीत् ?

(ग) मनुमत्सकथा कस्मिन् ब्राह्मणे प्राप्यते ?

(घ) मनुः कं रक्षितवान् ?

UNIT-III

8. पदपाठः प्रदर्शयताम् [Q. no. 2(क) अथवा 3(ख)]

6×1 = 6

9. वैदिकतुमर्थप्रत्ययस्वरूपं समासेन आलोच्यताम्।

अथवा

वैदिकलुङ्गलकारस्य वैशिष्ट्यं प्रतिपादयत।

6×1 = 6

10. व्युत्पत्तिं प्रदर्शय (त्रयाणाम्) –

दिवेदिवे, दोषावस्तः, आकूतिः, प्रशिषम्, धारयन्ति।

1×3 = 3

—x—

‘समानो मन्त्रः समितिः समानी’

UNIVERSITY OF NORTH BENGAL
B.A. Programme 5th Semester Examination, 2022

SEC2-P1-SANSKRIT

Time Allotted: 2 Hours

Full Marks: 60

The figures in the margin indicate full marks.

UNIT-I

1. Change the voice of any **four** of the following:

3×4 = 12

- (क) छात्रः गुरुं सेवते।
(ख) बालकाः विद्यालयं गच्छन्ति।
(ग) अहं खादामि।
(घ) बालकाः हसन्ति।
(ङ) शिशुना चन्द्रः दृश्यते।
(च) मया नदी दृष्टा।
(छ) बालिका उच्चैः पठति।

2. Read the following passage carefully and answer the following questions in Sanskrit language with Devanagari script.

12

अस्ति भागीरथीतीरे गृध्रकूटनाम्नि पर्वते महान् पर्कटीवृक्षः। तस्य कोटरे दैवदुर्विपाकात् गलितनखनयनो जरद्गवनामा गृध्रः प्रतिवसति। अथ कृपया तज्जीवनाय तद्वृक्षवासिनः पक्षिणः स्वाहारात् किञ्चित् किञ्चिदुद्धृत्य ददति। तेनासौ जीवति। शावकानां रक्षणं करोति। अथ कदाचित् दीर्घकर्णनामा मार्जारः पक्षिशावकान् भक्षयितुं तत्रागतः। ततस्तमायान्तं दृष्ट्वा पक्षिशावकैः भयार्तैः कोलाहलः कृतः।

(क) कुत्र आसीत् महान् पर्कटीवृक्षः ?

2

(ख) तस्य कोटरे कः प्रतिवसति स्म ? किं तस्य नाम ?

4

(ग) केन प्रकारेण गृध्रः जीवति ?

3

(घ) कः किमर्थं तत्र आगतः ?

3

3. Translate into Sanskrit any *two* of the following: 6×2 = 12
- (a) Book is always our best friend. Our friends may be changed or die but book always chats with us.
- (b) Sanskrit is a very old language, but it can be used in modern era also. Sanskrit is the most scientific language for computer.
- (c) The Sun having set in the West, the birds are returning to their nests on large trees for rest at night.

UNIT-II

4. Answer any *one* of the following questions: 12×1 = 12
- (a) Write a detailed note on Generation of Computer.
- (b) Write a detailed note on the types of Computer.
5. Write any *two* short notes of the following: 6×2 = 12
- (a) RAM
- (b) ROM
- (c) Functions of Computer
- (d) Output Devices.

—x—

'रामानो गन्त्रः सगितिः रामानी'

UNIVERSITY OF NORTH BENGAL
B.A. Programme 5th Semester Examination, 2022

GE1-P1-SANSKRIT

Time Allotted: 2 Hours

Full Marks: 60

The figures in the margin indicate full marks.

UNIT-I

1. Answer any **three** questions of the following: 6×3 = 18
- (a) Join and disjoin the Sandhi any **six** of the following: 1×6 = 6
- (i) पश्यन् + चकितः, (ii) मातृ + आदेश, (iii) लभते + अर्थम्, (iv) बिधूः + राजते,
(v) पितारक्षः, (vi) हसत्रायानु, (vii) वागीशः, (viii) गवेन्द्रः ।
- (b) Define any **six** of the following: 1×6 = 6
- (i) राम in तृतीया-बहुवचन ।
(ii) गुणिन् in द्वितीया-बहुवचन ।
(iii) लता in चतुर्थी-एकवचन ।
(iv) पितृ in सप्तमी-बहुवचन ।
(v) सर्व (स्त्रीलिङ्ग) in पञ्चमी-एकवचन ।
(vi) वारि in प्रथमा-द्विवचन ।
(vii) फल in तृतीया-बहुवचन ।
(viii) युस्मद् in पञ्चमी-बहुवचन ।
- (c) Conjugate any **six** of the following: 1×6 = 6
- (i) पद् in लोट् उत्तमपुरुष-एकवचन ।
(ii) अस् in लृट् प्रथमपुरुष-बहुवचन ।
(iii) शी in लट् प्रथमपुरुष-द्विवचन ।
(iv) गम् in लङ् उत्तमपुरुष-एकवचन ।
(v) हन् in लट् मध्यमपुरुष-एकवचन ।
(vi) सेव in लोट् मध्यमपुरुष-द्विवचन ।
(vii) कृ- in लट् उत्तमपुरुष-बहुवचन ।
(viii) स्था in लृट् प्रथमपुरुष-द्विवचन ।

- (d) Account for the case-endings any *three* of the following underlined word: 2×3 = 6
- (i) सः प्रासादात् पश्यति ।
(ii) विवादाय अलम् ।
(iii) हरये रोचते भक्तिः ।
(iv) बालकः चन्द्रं पश्यति ।
(v) वृद्धा शय्याम् अधिशेते ।

UNIT-II

2. Answer any *one* of the following: 12×1 = 12
- (a) Write a detail note on the Secular hymns of the Vedic Literature.
(b) Discuss the influence of Ramayana on Indian culture and Literature.
3. Write short notes on any *four* of the following: 3×4 = 12
- पञ्चतन्त्रम्, बानभट्टः, मालविकाग्निमित्रम्, बुद्धचरितम्, निरुक्तम्, शतपथब्राह्मणम् ।

UNIT-III

4. Answer any *one* of the following: 12×1 = 12
- (a) Discuss the significance of the curse of Durvasas in the drama अभिज्ञानशकुन्तल ।
(b) 'उपमा कालिदासस्य'— Justify the comment according to the drama अभिज्ञानशकुन्तल ।
5. Translate into English or Bengali any *one* of the following verses: 6×1 = 6
- (a) मुक्तेषु रश्मिषु निरायतपूर्वकाया
निष्कम्पचामरशिखा निभृतोर्ध्वकर्णाः ।
आत्मोद्धतैरपि रजोभिरलङ्घनीया
धावन्त्यमी मृगजवाक्षमयेव स्थ्याः ॥
- (b) कः पौरवे वसुमतीं शासति शासितरि दुर्विनीतानाम् ।
अयमाचरत्यविनयं मुग्धासु तपस्विकन्यासु ॥
अथवा
- (c) शमप्रधानेषु तपोधनेषु गुढं हि दाहात्मकमस्ति तेजः ।
स्पर्शानुकूला इव सूर्यकान्तास्तदन्यतेजोऽभिभावाद वमन्ति ॥
- (d) चित्रे निवेश्य परिकल्पितसत्त्वयोगा
रूपच्चयेन मनसा विधिना कृता नु ।
स्त्रीरत्नसृष्टिरपरा प्रतिभाति सा मे
धातुर्विभुत्वमनुचिन्त्य वपुश्च तस्याः ॥

—x—

'समानो मन्त्रः समितिः समानी'

UNIVERSITY OF NORTH BENGAL
B.A. Programme 5th Semester Examination, 2022

DSE1/2-P1-SANSKRIT (501)

Time Allotted: 2 Hours

Full Marks: 60

The figures in the margin indicate full marks.

**The question paper contains DSE-501A and DSE-501B.
Candidates are required to answer any *one* from the two Papers and they should
mention it clearly on the Answer Book.**

DSE-501A

UNIT-I

1. Answer any *one* of the following questions: 12×1 = 12
- (a) 'उपमा कालिदासस्य'— Justify the comment according to कुमारसंभव Canto-I and II.
- (b) Write a detailed note on the Natural Scenario according to the 1st canto of कुमारसंभव:।
2. Translate into English or Bengali any *two* of the following: 3×2 = 6
- (a) अस्त्युत्तरस्यां दिशि देवतात्मा हिमालयो नाम नगाधिराजः।
पूर्वापरौ तोयनिधी वगाह्य स्थितः पृथिव्या इव मानदण्डः ॥
- (b) महीभृतः पुत्रवतोऽपि दृष्टिस्तस्मिन्नपत्ये न जगाम तृप्तिम्।
अनन्तपुष्पस्य मधोर्हि चुते द्विरेफमाला सविशेषसङ्गा ॥
- (c) तां हंसमालाः शरदीव गङ्गां महौषधिं नक्तमिवात्मवासः।
स्थिरोपदेशमुपदेशकाले प्रपेदिरे प्राक्तनजन्मविद्याः ॥
3. Explain any *one* of the following: 6×1 = 6
- (a) दिवाकराद्रक्षति यो गुहासुलीनं दिवाभीतमिवान्धकारम्।
क्षुद्रेऽपि नूनं शरणं प्रपन्ने ममत्वमुच्चैः शिरसां सतीव ॥
- (b) आत्मानमात्मना वेत्सि सृजस्यात्मानमात्मना।
आत्मना कृतिना च त्वमात्मन्येव प्रलीयसे ॥

Turn Over

4. Answer any *three* of the following questions:

2×3=6

- What is the source of 'कुमारसंभव' ?
- What is the name of the first canto of 'कुमारसंभव' ?
- What is the meaning of 'कुमारसंभव' ?
- What is the name of the famous commentator and his commentary of 'कुमारसंभव' ?

5. Fill in the blank पादs of the following verses. (Any *two*)

3×2=6

- एतावता नन्वनुमेयशोभि
..... ।
.....
..... ॥
- तया दुहित्रा सुतरां सवित्री
..... ।
.....
..... ॥
- अभावमानेन पितुः प्रयुक्ता
..... ।
.....
..... ॥

UNIT-II

6. Define and illustrate any *three* metres:

4×3=12

टोटकम्, प्रहर्षिणि, शालिनी, स्रग्धरा, मन्दाक्रान्ता ।

7. Name and scan the metre (any *two*)

3×2=6

- प्रवर्ततां प्रकृतिहिताय पार्थिवः ।
- हस्ते लोकलाकमलमलके बालकुन्दानुविद्धम् ।
- पतिकुले तव दास्यमपि क्षमम् ।

8. Answer any *three* of the following questions

2×3=6

- Which of the वर्णs are लघु and under what circumstances are they regarded as गुरु ?
- How many गणs are accepted in a वृत्तच्छन्दः ?

- (c) Discuss the 'यति' and its importance in Sanskrit Metrics.
(d) What is 'अक्षरम्' according to 'छन्दःशास्त्रः' ?

अथवा

DSE-501B

UNIT-I

1. Answer any *one* of the following questions: 6×1 = 6
(a) Write a detailed note on environmental importance in Sanskrit literature.
(b) Write a note on 'कालिदासस्य प्रकृतिचेतना' in his work.
2. Write short notes on any *two* of the following: 6×2 = 12
प्राचीनपशुपालनम्, मृगयायाः प्रभावः, प्राचीनसंस्काराः ।

UNIT-II

3. Answer any *one* of the following questions: 12×1 = 12
(a) Write a detailed note on Environmental awareness according to 'अभिज्ञानशकुन्तलम्' ।
(b) Write a note on 'प्रकृतिभावना' of vedic sages according to Rgveda.
4. Write short notes on any *two* of the following: 3×2 = 6
ऋग्वेदे कृषिव्यवस्था, ऋग्वेदे परिवेशचेतना, अथर्ववेदे परिवेशचेतना, अथर्ववेदे चिकित्सा ।

UNIT-III

5. Answer any *one* of the following questions: 12×1 = 12
(a) Write a detailed note on Environmental Awareness according to 'रघुवंश' ।
(b) Write a detailed note on Environmental Awareness according to मेघदूत ।
6. Write short notes on any *two* of the following: 6×2 = 12
उत्तररामचरिते परिवेशचेतना, रामायणस्य वर्षावर्णनम्, हितोपदेशे परिवेशभावना ।

—x—